

Castell de Querol. Fotografia de Jordi Gironès

Visió geogràfica

El castell de Querol ocupa un peny de roca sota del qual s'estructura el poble. Querol està situat en un replà del vessant ponentí del conjunt muntanyós de Montagut, per damunt del Gaià, que hi passa uns centenars de metres per sota. Des del castell veurem al nord l'engorjat d'on surt el Gaià; al nord-oest, el torrent d'Esblada; al nord-est, cal Baldric; al sud-oest, Selmella; al sud, Pinyana; i al sud-oest, la vall del Gaià.

Descripció

D'entre el nucli originari dels dominis del llinatge Gurb-Cervelló a l'Alt Gaià (Montagut, Querol i Pinyana), el castell de Querol fou l'únic que desenvolupà un poblament concentrat al seu redós. Igual que Pinyana, s'aixeca al cim d'una formació rocosa isolada en el vessant esquerre de la vall del riu. Gràcies a aquest excel·lent posicionament que li confereix l'orografia del terreny, el castell no ha necessitat mai la construcció de cap fossat o sistema defensiu extern.

L'accés s'efectua pel camí originari, a tocar del mur oriental, que us portarà fins al portal construït en època baixmedieval. Des d'aquest portal, que ha perdut completament el revestiment exterior, passareu per sota el primer tram de volta de l'entrada i accedireu al pla superior del recinte. La vegetació í l'estat

general d'enderrocament només us deixaran entreveure les estructures que parcialment s'han conservat vistes. Bona part dels murs que identificareu a l'interior del recinte daten d'època moderna; estigueren en ús fins a la voladura del castell el 1835. Al davant vostre, en direcció sud-oest i a l'altra banda del riu, veiem els castells de Saburella i Selmella i, en direcció sud-est, el castell de Pinyana.

A l'extrem nord-est del pla superior, a l'entorn d'un petit peny rocós, es conserven les restes del que fou, segurament, el primer recinte bastit als segles X-XI. Es tracta, concretament, de l'angle de tancament nord-est, constituït com un mur de desenvolupament curvilini, de 80 cm d'amplada a l'extrem nord-oest i 1,20 m a l'extrem nord-est, bastit amb un parament de carreus petits i que en alguns sectors desenvolupa la tècnica de l'*opus spicatum*. Malgrat que alguns autors consideren aquest angle com a part d'una torre circular, el traçat dels extrems conservats dels murs indica un desenvolupament lineal que devia correspondre a un cos constructiu de major entitat.

A partir d'aquest primer recinte, el castell anà creixent, primer en direcció sud, és a dir, en un sentit longitudinal, posteriorment en amplada, en direcció est. A aquest primer creixement longitudinal datable entre els segles XI i XII correspon el basament del mur nord-oest, que perllonga el recinte fortificat fins a l'extrem sud-oest del turó. Aquest angle és defensat per una doble bestorre que tanca el recinte per aquest sector. Tanmateix, l'alçat que presenta el parament en la part central d'aquest mur, on és distingible el brancal d'un finestral, correspon a una remodelació d'època molt posterior, dels segles XVI-XVII. No és fins a l'època baixmedieval, segles XIII-XIV, que el castell de Querol obté la configuració que observem en l'actualitat.

És en aquesta època quan el recinte de planta rectangular altmedieval s'amplia gràcies a la construcció d'un nou recinte

Castell de Querol. Fotografia presa per Jordi Gironès l'any 1977

fortificat al vessant est del turó, de planta rectangular i de direcció NE-SE, d'uns 12 m d'amplada i uns 35 m de llargada. Mentre el tancament oest del nou recinte es recolza en el clos oriental de l'antiga fortificació, per tant, no és visible, el nou tancament est constitueix l'actual façana que delimita el camí d'accés. En l'extrem nord d'aquest edifici se situa el nou portal d'ingrés al castell, accés que es mantindrà fins a l'actualitat i pel qual haureu arribat. En alçat desenvolupa una planta baixa, un primer pis i un terrat defensat per matacans correguts. A la planta baixa els murs de tancament tenen una amplada d'1,70 metres, mentre que a partir del primer pis es redueix fins a 1,40 m.

L'àmplia superfície de la planta baixa es reparteix en dues grans naus, dividides internament en dues sales rectangulars per mitjà d'un mur mitjaner d'uns 0,8-1 m d'amplada. La nau nord de l'edifici on hem vist que se situa el portal es troba completament enderrocada. En canvi, la nau sud, que ha quedat al descobert en caure la paret de tancament, ha mantingut amb poques modificacions la seva configuració

originària. Es tracta d'una àmplia habitació de 10,5 m d'amplada dividida, com hem dit, en dues sales de 4 m d'amplada, cobertes amb volta apuntada i separades per un arc apuntat de 80 cm de gruix. L'accés a aquesta nau s'efectuava des de la nau nord per una porta dovellada d'arc de mig punt reblerta actualment per l'enderroc originat per la caiguda de la resta de l'edifici.

Pel que fa al primer pis, situat a l'alçada del pla constructiu altmedieval, només se'n conserva el trespol situat sobre la volta d'aquesta nau, i, per tant, no és possible deduir-ne la seva distribució. Tot i així, els arrencaments dels arcs que sostenien la coberta d'aquest primer pis, visibles a les parets laterals de la nau sud, semblen indicar que és el traçat d'un espai ampli, sense divisions, tal com correspondria a la sala noble del castell.

Si observeu la façana est des del camí que mena a la porta d'ingrés del castell, se us farà evident el desenvolupament en altura d'aquest edifici així com les seves obertures. A la planta baixa se situen a diferent alçada dues línies d'espitlleres de secció troncocònica

—són visibles igualment des de l'interior de la nau sud—. La línia inferior, de la qual es conserven 7 espitlleres de petites dimensions, correspon al nivell de sòl de les naus, mentre que la línia superior que manté 3 de les espitlleres —una quarta se situaria on es troba un gran forat en el parament— es troba a major alçada i només és practicable des d'una bastida o altell. Del primer pis, només s'han conservat sobre aquest mur traces de dos finestrals gòtics, afectats per modelacions posteriors. Pel que fa al terrat, que ha caigut per complet, es documenten 8 dels suports dels matacans correguts o lladroneres des dels quals es defensava el camí d'accés al castell.

Malgrat l'estat de conservació d'aquest pany de mur, val la pena que efectueu aquest exercici d'observació. A banda de les obertures que s'han conservat podreu observar les variacions que sofreix el parament segons l'alçada. Així, la fonamentació es basteix amb grans blocs irregulars amb l'objectiu d'anivellar les irregularitats del terreny natural. En canvi a partir de la primera línia d'espitlleres el parament es regularitza i es basteix amb blocs rectangulars de mida mitjana força ben escairats. L'acurament en la disposició i treball de la pedra encara es fa més evident en la part superior, corresponent al tram dels matacans.

Tot i el seu estat d'enderrocament i abandonament, fet que ha obligat els propietaris a prohibir-hi l'accés, us valdrà la pena visitar les restes del que pot ser considerada una de les millors obres militars d'època gòtica del Gaià. De fet, d'entre els castells del Gaià és, segurament, un dels que tingué una vida més llarga, ja que, bastit durant la segona meitat del segle X, es mantingué, amb modificacions arquitectòniques, com a residència i plaça militar fins a la primera guerra carlina. Fruit d'aquesta llarga ocupació n'és, doncs, el conjunt d'estructures constructives d'èpoques diverses que actualment conformen el castell.

Notícies històriques

El castell de Querol té el seu origen a mitjan segle X. L'any 993 es documenta Sendred, fill

Torre del castell l'any

d'Ansulf de Gurb, en una donació de terres situades dins del terme castral de Querol. El 996, Sendred i la seva muller Matresinda venen a Hug de Cervelló, germà de l'esmentat Sendred, els castells de Querol, Montagut i Pinyana. D'aquesta manera s'inicia el domini del llinatge dels Cervelló, que perdura fins el segle XVI. En un primer moment, els comtes de Barcelona en mantenen el domini superior. L'any 1023 es fa referència al castell, junt amb Montagut i Pinyana, en un document de la comtessa Ermessenda que dona els esmentats castells com a garantia de pau al seu fill, el comte Berenguer Ramon I. El 1062 Guerau Alemany (I) de Cervelló, fill d'Alemany Hug, que fins aquell moment ha fet costat a la comtessa Ermessenda en les disputes amb el seu nét el comte Ramon Berenguer I de Barcelona, jura fidelitat al comte pels castells de Querol, Montagut, Pinyana i Pontils. L'any 1112 Ramon Berenguer (III) i la seva muller Dolça donaren a Guerau Alemany III de Cervelló la dominicatura de Querol i Pinyana.

Foto presa l'any 1988 per Jordi Gironès

L'any 1193 en el testament de Guerau Alemany (V) el castell de Querol passa al seu fill Ramon Alemany. Aquest, Ramon Alemany de Cervelló, mor l'any 1229 durant la conquesta de Mallorca. En el seu testament disposa edificar hospitals per als pobres: un al monestir de Santes Creus i un altre al costat de la capella de Sant Joan Baptista del castell de Querol.

És important destacar les donacions al monestir d'extensos territoris dins de la baronia de Querol, fet que reportarà al segle següent importants enfrontaments entre el seu llinatge i Santes Creus. Les desavinences no s'acaben fins a finals del segle XV quan els seus descendents, Guerau Alemany de Cervelló i el seu fill Martí, es veuen obligats a confirmar de forma definitiva els drets que encara addueixen en aquestes terres. Llavors, i segons el fogatge de 1496, Querol compta amb 27 famílies. A començament del segle XVI, com a conseqüència dels enllaços

familiars, es cognomina Barberà (Guialmar, filla de Martí Joan Alemany, i Joan de Barberà, castlà de Vilafranca de Penedès). Poc després, vers l'any 1597, per altre matrimoni, la baronia de Querol passà als Saiol, els quals mantenen l'ús del títol fins a la fi del segle XIX.

Tot i que la fortalesa fou incendiada i malmesa en més d'una ocasió en el decurs de la seva història, l'embat definitiu es produeix l'any 1835 en el context de les guerres carlistes. Historiadors de l'època relaten que els facciosos es fan forts al castell de Querol, on acumulen una important quantitat de queviures i municions. Després d'una sagnant batalla a camp obert són vençuts pels miquelets procedents de Santa Coloma. El castell és finalment abatut amb vuit barrils de pólvora, després de treure'n vint-i-vuit matxos carregats de mobles. Llavors a mitjan segle XIX, Querol és una vila que compta amb 358 habitants.

Text extret íntegrament del llibre *Els castells del Gaià*. EdiTorial Cossetània, 1999.

Jordi Gironès i Vilardebò
Gener 2008

